

EGYETEMI-VÁLLALATI KAPCSOLATOK KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HALLGATÓK SZEREPÉRE

CZAKÓ KATALIN¹

Összefoglalás:

A következő tanulmány elméleti háttérét a felsőoktatási intézmények lokális szerepe adja. Ezen belüli kutatásaim során a felsőoktatási intézmények vállalati szférára gyakorolt hatásait vizsgálom a vállalkozásfejlesztési tevékenységek tükrében. Tanulmányom első felében a vállalkozásfejlesztés dimenzióinak levezetése olvasható. A poszt szocialista sajátosságokra koncentrálva megjelenik a felsőoktatási intézmények egyre erősödő szerepe. Ezt követően összegzem azokat a funkciókat, amelyeket egy felsőoktatási intézmény képviselhet egy adott terület vállalati szektorának fejlesztésében. A következő pontokban a Széchenyi István Egyetem szerepét és környezetét vizsgálom és bemutatásra kerül egy hallgatói bevonás alkalmazásával történt, 987 elemszámú mintát feldolgozó vállalkozáskutatás és annak témához kapcsolódó bevezető eredményei. Az első elemzésekből kiderül, hogy a továbbképzések, a nemzetköziesedés és az együttműködések alacsony szintje a vállalatoknál további fejlődést gátló problémaként jelenhet meg. A tanulmányt bemutató előadásra 2016-ban került sor.

Kulcsszavak:

vállalkozáskutatás, egyetemi-vállalati együttműködések, regionális gazdasági fejlődés

Summary:

Theoretical background of the following study is the local impact of higher education institutions. Beside this field I am dealing with the examination of the effect of higher education on the local corporate sector. In the first part of the study a short historical summary is available about the development dimensions of entrepreneurship. It starts from global trends then focusing on specialties in case of the post socialist corporate sector. Based on this summary we can say that the local role of higher education institutions is increasing in aspect of entrepreneurship development. In the next part of the study there is a systematic list of the possible functions and actions, which can be fulfilled by a higher education institution in the development process of the local entrepreneurial milieu. In the final parts to study these linkages data were collected from the owners or senior representatives of 987 SMEs in Hungary. Methodology of data collection is highlighted in the study, because it was higher education-corporation cooperation itself. According to the first results it is visible that the economically successful SMEs deals development projects themselves, but there are common constraints of further development like lack of cooperation, special trainings and low level of internationalization.

Keywords:

entrepreneurship, higher education-corporation cooperation, regional economic development

¹ egyetemi tanársegéd, Széchenyi István Egyetem, Győr, Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola; e-mail: ckatalin@sze.hu

Bevezetés

A tanulmány indokoltságát a témában végzett előzetes kutatás adja, melynek átfogó célja, hogy információkkal szolgáljon a vállalkozások keresletéről, igényeiről a vállalkozásfejlesztési tevékenységek, szolgáltatások iránt, annak érdekében, hogy láthatóvá váljon, hogy helyi szinten milyen sajátosságok figyelhetők meg a vállalkozásfejlesztésben. Továbbá annak érdekében, hogy a vállalkozásoknak, mint helyi gazdaság alakítóinak láthatóvá váljanak azon jellemzői, hogy a szolgáltatásokat miként veszik igénybe, illetve, hogy ez alapján javaslatokat lehessen felvázolni arra, hogy a vállalkozásfejlesztés keresleti szempontú eszközszerét hogyan lehet modellezni.

A vállalkozásfejlesztés keresletének ismerete végül ahhoz is inputokat ad, hogy különböző megállapításokat fogalmazzunk meg a felsőoktatási intézmények esetleges szerepével, tevékenységeivel kapcsolatban.

Vállalkozásfejlesztés és felsőoktatás

A vállalkozásfejlesztés területi dimenziója ma is hangsúlyos jelenség. A vállalkozásoknak kiemelt érdeke, hogy közvetlen környezetükhöz alkalmazkodjanak, beépüljenek a lokális társadalomba (Audretsch–Keilbach 2004; Etkowitz–Leydesdorff 2000; Román 2009). Ezt a folyamatot ellenkező irányból vizsgálva egy adott település intézményrendszere is törekszik arra, hogy a körzetében működő vállalkozásoknak adottak legyenek a sikeres működéshez szükséges feltételek. Számos olyan külföldi esetet feldolgozó elemzéssel találkozhatunk, amely a felsőoktatás és a vállalati szféra kapcsolatát érinti egy vagy több iparilag fejlett településen (Fekete 2014; 2015a). Magyarországon a település szintű vállalkozásfejlesztés esetén mérsékelhetően érezhetőek a vállalkozásokat érintő tevékenységek (Rechnitzer–Smahó 2011). Mára elmondhatjuk azt, hogy a felsőoktatásnak és a kutatás-fejlesztési tevékenységeknek és az ezzel kapcsolatos együttműködéseknek megnövekedett a szerepe. Ez felfogható egy aktuális fejlődési állomásként a vállalkozásfejlesztésben, amit számos más jellegű beavatkozási hullám előzött meg. Ennek levezetése olvasható a következőkben.

A vállalkozás-fejlesztés kérdéskörének kialakulását és a vállalkozások kutatásának kezdetét globális szinten az 1790-es évekhez köthetjük (Murphy et al. 2006). A gyarmatosítás hatására indult el az iparágak közti verseny. Ekkor a klasszikus közgazdaságtani elvek erőteljesebben érvényesültek. A háborúk alatt a magántulajdonban álló vagyon felhasználásra került. Az innovatív ötletek és újítások nagy aránya jórészt a hadiiparhoz kapcsolódott (Baumol 1990). Az 1920-as évekre a vállalkozó szerepe elkülönül a vállalatvezetési tevékenységtől (Knight 1971). Elterjednek a vállalkozó személyével, szerepével és feladataival kapcsolatos okfejtések (Weber 1930). Megjelenik az emberi munkaerő árának a gondolköre. A vállalkozó tevékenységének magyarázata is ezek alapján alakul, kiegészül azzal a jellemzővel, hogy a vállalkozó forrásokat transzformál előre nem látható termékek és szolgáltatásokká (Shane –Venkataraman 2001). Elmondható, hogy a tőketámogatás mellett időben később jelent meg a munkaerő támogatás. Továbbá azt is meg kell említenünk, hogy Kelet-Közép Európában sajátosan alakultak a vállalkozások és ezzel a vállalkozásokat támogató beavatkozások is (Peng 2001).

Magyarországon ez levezethető a rendszerváltást megelőző és az azt követő években. Az új, ipari funkciókkal ellátott, szocialista városok esetén a városfejlesztő tervezés nem törekedett a különböző társadalmi csoportok mindennapi életviszonyaival – köztük lakóhelyi szükségleteivel, közösségi igényeivel is – összefüggő érdekeinek integrálására, az érdekek egyeztetésére (Szirmai 1988). A tőketámogatás elemei erőteljesebben megfigyelhetőek a rendszerváltás után is. Minderre példák a rendszerváltást követően bevezetett adókedvezmények és az olcsóbb telephelyek. Ezeknek célja a vállalkozások fellendítése volt. Ekkor kiemelt fejlesztési súlypontként jelennek meg a helyi önkormányzatok által kialakított ipari parkok, vállalkozási övezetek. Ezekben a fenntartási és egyéb feladatokat a település

vezetése látja el. Ez is a vállalkozások töketámogatásának dominanciáját mutatja. Ennek hatására a sikeres városokban szükségletként jelennek meg a munkaerő támogatását célzó intézkedések. A gazdaságilag fejlődő városokban, a megnövekedett arányú erős középosztály egyre nagyobb keresletet mutat a különböző szintű képzések iránt. A gazdasági növekedés a letelepedő népességet is vonzza. Ez közvetlenül megnövekedik az ingatlan kereslet iránti növekedésben. Az oktatási, képzési helyek támogatása, fejlesztése és fenntartása szintén területi szinten jelenik meg.

Mindez maga után vonja a gazdasági környezetet fejlesztő lépéseket. A megfelelő vállalkozói környezet, a minőségi szolgáltatások elérhetősége fontos tényezője lett a helyi gazdasági fejlődésnek. Végül meg kell említenünk, hogy mára a tágabb értelemben vett gazdasági fejlődést szolgáló fejlesztések kerültek előtérbe. A rendszerváltás óta folyamatosan fejlődő települések egy olyan növekedési szakaszban vannak, ahol a nemzetközi láthatóság, az innováció és a kutatás-fejlesztési tevékenység központi szerepet kapott. Ezek a tényezők új fejlődési pályára emelhetik a településeket.

A vállalkozásfejlesztés kialakulását az új intézményi közgazdaságtanhoz köthetjük. A kisvállalkozások fejlődésével kapcsolatos problémák legnagyobb része abból adódik, hogy a méretgazdaságossági okok miatt túl magas az általuk igénybe venni szándékozott erőforrások és szolgáltatások relatív tranzakciós költsége (Kállay–Imreh 2004). Ebből is látszik, hogy nem lehet egy szinten kezelni a KKV szektort a nagy vállalati szektormal. Ezt alátámasztja a következő fejezetekben olvasható állami szerep, a bemutatott jog és intézményrendszer egyaránt.

A vállalkozásfejlesztés a mára gazdag vállalati elméletekbe ágyazódik be. A vállalatokkal kapcsolatos elméleteknek több hangsúlyos pontját ismerjük. A rövid elméleti összefoglalást kezdhethetjük onnan, hogy a klasszikus közgazdaságtanban megjelenik a vállalkozástan és annak egyes területeit különböző iskolák képviselték. Ebből emelkedik ki az intézményi közgazdaságtanhoz köthető tranzakciós költségelmélet, ami kvázi kiváltója annak, hogy a vállalkozások fejlesztésére minden méretkategóriánál szükség van. A vállalkozásokkal kapcsolatos elmélet másik sarkalatos területei a vállalkozók magatartása, a döntések racionalitásának kérdése, a morális tényezők és a javadalalmazás. Mára egyre hangsúlyosabb területekként definiálhatjuk az erőforrás, illetve kompetencia alapú elméleteket. Végül meg kell említeni a vállalkozások szerkezetére, illetve együttműködéseikre vonatkozó elméleteket (Chikán 2002; Milgrom–Roberts 2005).

Kutatásaim során ezekre az elméletekre koncentrálok és olyan elemzési területet keresek, ahol a méretkategóriákban meghatározott vállalkozások mindegyike jelen van. Tehát a kis vállalkozások és a nagy vállalatok is jelentős szerepet játszanak a regionális gazdasági fejlődésben. Ilyen bázison vizsgálom a vállalkozásfejlesztési tevékenységekkel kapcsolatos keresletet.

A kutatási téma jellegéből adódóan és az arról szóló előadáson is felmerült annak szükségessége, hogy a vállalkozásfejlesztéssel kapcsolatos legfőbb értelmezési szempontokat összefoglaljam, és ezen értelmezéseket kövessem a további elemzések során:

- A vállalkozásfejlesztés egy beavatkozás.
- A vállalkozásfejlesztés célcsoportja a vállalkozások, alanyai az állam, az önkormányzatok, a hazai és külföldi vállalkozásfejlesztéssel foglalkozó vállalkozások, a nonprofit szervezetek, oktatási intézmények.
- A vállalkozásfejlesztés része egyes piacok fejlesztésének.
- A vállalkozásfejlesztés része a gazdaságfejlesztésnek.
- A vállalkozásfejlesztés és a gazdaságfejlesztés közti különbség területileg másképp mutatkozik meg. Az adott terület intézményrendszerétől függ, hogy a vállalkozásfejlesztés milyen mértékben különül el a gazdaságfejlesztésben.

- A vállalkozásfejlesztés minden olyan külső vagy belső beavatkozás, ami hasznosul egy adott területen működő vállalkozásnál.

A vállalkozásfejlesztés alapvető kérdése, hogy a keresleti és a kínálati oldalon milyen módon érdemes fejleszteni? A fejlesztési beavatkozások irányulhatnak a keresleti oldal élénkítésére abból a célból, hogy gyorsítsák a piaci mechanizmusokat. A lehetséges módok között szerepel a szolgáltatások tartalmának és hasznosságának megismertetése a vállalkozásokkal. Ez egyfajta marketingtevékenységként is felfogható, ami segíti a vállalkozásfejlesztési eszközrendszer egyes szolgáltatásainak eladását. A kínálati oldalra irányuló beavatkozás gyakoribb. Azokat a szereplőket segítik ilyenkor, amelyek a vállalkozásfejlesztési szolgáltatásokat adják (Kállay–Imreh 2004). Mindkét oldal fejlesztésére egyaránt szükség van. A két irány csak egyidejűleg hatékony. A dolgozat következő fejezeteiben, az eddigi kutatási eredmények bemutatásánál olvashatóak a kínálati oldallal kapcsolatos empirikus mérési eredmények. A tanulmány empirikus mérése a keresleti oldalra irányul, mert míg a kínálat fejlesztését érezhetjük, a keresleti oldallal kapcsolatos fejlesztési lépések sokszor kimerülnek a marketingkommunikációs és népszerűsítő tevékenységekben, holott a keresletet generálni lehet, ha a célcsoportot alaposan ismerjük.

Összefoglalva az előzőeket, a vállalkozásfejlesztés kialakulása történelmileg levezethető. A gazdaságfejlesztésben megjelenő vállalkozásfejlesztésben különböző súlypontok rajzolódnak ki. Ezek a tőke jellegű támogatások: az adókedvezmények, a pénzügyi eszközök, ipari parkok, vállalkozói körzetek, telephelyek kialakítása; a munkaerő jellegű támogatások: az oktatás, a képzések és a letelepedést elősegítő intézkedések; a környezetet érintő támogatások: a városi funkciók és a szolgáltatások; végül a szélesebb gazdasági környezetet fejlesztő szolgáltatások: a nemzetköziesedést elősegítő intézkedések, a felsőoktatás fejlesztése és a K+F tevékenységek. Ezt foglalja össze az 1. ábra. A vállalkozásfejlesztés kialakulásában megfigyelhető a területi dimenzió. Ez azt jelenti, hogy a lokális szinten irányított fejlesztési tevékenységeknek egyre nagyobb szerepe van.

1. ábra: Vállalkozásfejlesztés súlypontjainak megjelenése a gazdaságfejlesztésen belül

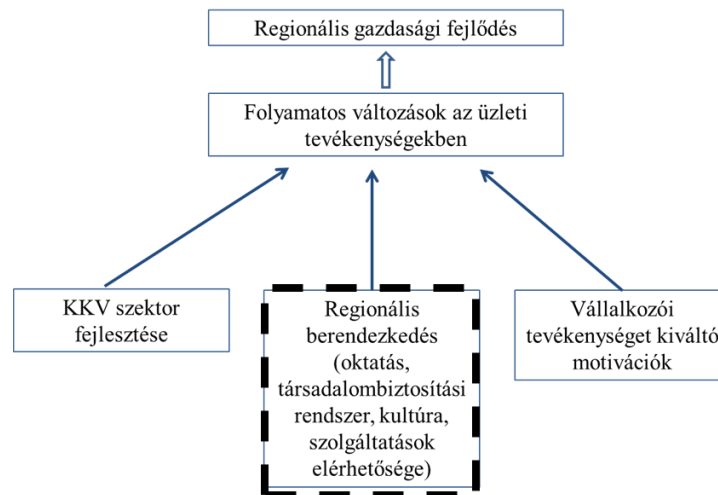

Forrás: Czakó 2016

Felsőoktatási intézmények szerepe

Fontos kérdés, hogy hol a helye az oktatási intézményeknek a helyi vállalkozásfejlesztésben? Ebben a kérdéskörben a gyakorlatban alkalmazott vállalkozáskutatási modellekkel szemben inkább az elméleti tényezőkből álló modellek, rendszerek találhatóak meg a szakirodalomban (Perkmann–Walsh 2008; Mezei 2009; Bajmóczy 2005). Fischer és Nijkamp (2009) a regionális gazdasági fejlődést és a helyi vállalkozói szemléletet köti össze egy összefoglaló tanulmányában. Ennek keretében rendszerezi a helyi vállalkozói réteg fejlődésének meghatározó elemeit (2. ábra).

2. ábra: A vállalkozói réteg fejlődésének meghatározó elemei

Forrás: Saját fordítás Fischer–Nijkamp (2009) alapján

A 2. ábra a regionális bázison jelenlévő vállalkozói réteget ábrázolja. A regionális gazdasági fejlődés az üzleti tevékenységekben történő folyamatos változásból adódik. Ezt főként az innováció váltja ki. Az üzleti tevékenységekben kiemelt elemek a KKV-k fejlesztéseit célzó intézkedések és politikák, a regionális berendezkedés és a vállalkozói tevékenységeket kiváltó motivációk. Ezek a tényezők foglalkoznak a helyi vállalkozások fejlesztésével kapcsolatos kérdésekkel. Például, hogy mi váltja ki az új üzleti befektetéseket? Illetve, hogy melyek a vállalkozói tevékenységek mozgatórugói? A szerzők a válaszokat két jelenségre vezetnek vissza: az új piaci lehetőségekre és az új vevői igényekre. Ezután mikro és makro szintű vállalkozói szemléletet befolyásoló elemeket sorolnak fel. Mikro szinten a vállalkozókat meghatározzák a személyiségi jegyek, a képzettség, a családi háttér, az új üzleti lehetőségekre adott reakció mértéke, a személyes motiváció és a vállalkozási tevékenységet megelőző múlt. Makro szinten a környezet bizonyos elemei jelennek meg. Ezek a gazdasági, politikai, infrastrukturális, társadalmi adottságok, a helyi kultúra, az innovációs politikák és a hálózatok (Fischer–Nijkamp 2009). Véleményem szerint ebben értelmezhetjük a felsőoktatási intézmények által kínált oktatást és a vállalkozásokat fejlesztő K+F szolgáltatások elérhetőségét és hatékonyságát. Az ábrán ezt szaggatott vonallal emeltem ki.

Ahogy azt a vállalkozásfejlesztés értelmezésében felsoroltam, az oktatási és felsőoktatási intézmények a vállalkozásfejlesztés alanyai lehetnek. Az oktatás a vállalatok makro környezetében jelenik meg. A gazdasági, politikai, infrastrukturális és társadalmi adottságok fontos kulcseszközei a helyi felsőoktatási intézmények. Az oktatási intézményeket tudás-transzfer szervezeteknek is nevezzük. Alapvető szerepük a humán erőforrás mindenkorai képzésében, illetve a gazdaságban hasznosítható új tudás megalkotásában és áramoltatásában van (Bajmóczy 2011). Egy térség versenyképességének fontos befolyásoló intézményei a

tudás-transzfer szervezetek, amelyek az információáramlás és a kommunikáció gyorsulásával, illetve a szervezetközi együttműködések erősítésének szélesedő lehetőségeivel egyre nagyobb teret nyernek a vállalkozásfejlesztésben. Az oktatási programok értéke a munkaerőpiaci kereslettől függ. Minél nagyobb szüksége van a vállalkozásoknak egy adott szakmára, annál értékesebb az az oktatási program, ami arra a tanulót felkészíti. A vállalatok munkaerő keresletének jellemzői Magyarországon erőteljesen megjelennek már a középszintű oktatási szinttől. Ez annak köszönhető, hogy a szakképzésre van a legnagyobb szükség.

A felsőoktatási intézmények klasszikusnak tekinthető funkciói a hallgatók képzése és az oktatók foglalkoztatása. Ezen felül egyre erőteljesebben megjelennek a kutatás, a tudásteremtés, a szolgáltatás és az összekötő szerep funkciók, amik egyre több területelemzési munka központi témáját adják. Az egyetemek versenyképességének megtartásában alapvető feladattá vált a gazdasági és társadalmi környezetbe való minél mélyebb beágyazódás. Az országos felsőoktatási ágazat stratégiájában harmadik misszióként jelenik meg a tudományos kutatási eredmények tényleges innovációvá konvertálása, ezen belül pedig a felsőoktatás és az ipar kapcsolatának mélyítése (Ágazati Stratégia 2015). Ez elérhetetlen az egyetemek és az azokat körülvevő gazdasági szereplők kiforrott és sokrétű együttműködésének folyamatos ösztönzése nélkül. Többek között ezen a misszióon dolgoznak Magyarország egyetemei a 2016–2020-as időszakban, annak érdekében, hogy értékes munkaerőt képezzenek, illetve, hogy működésük mélyebben beágyazódjon a helyi gazdasági és társadalmi környezetbe.

Az oktatási intézmények, különös tekintettel a felsőfokú intézményekre, fontos szereplői a gazdaságnak. Az egyetemek más gazdasági szereplőkkel való viszonyát és kapcsolatrendszerét számos modellel próbálták az utóbbi időben bemutatni hazai példa alapján, nemzetközi szinten (Rechnitzer–Kecskés 2015; Fekete 2015b). Az első, oktatási bázist is tartalmazó modell a Triple-Helix (Eztkowitz–Leydesdorff 1996; 2000). Ennek üzenete, hogy az egyetemek-ipar-kormányzat egy hármas egységet alkot, és egymással együttműködve tevékenykednek a gazdaság fejlődése, az innováció és a versenyképesség növelése érdekében. Itt azonosíthatjuk be a vállalkozások helyét is, amelyek az ipart alkotják. A Triple-Helix modell elsősorban az egyetemek ipari, gazdasági kapcsolatait helyezi előtérbe. Ezt úgy is értelmezhetjük, hogy az egyetemek felelősséggel tartoznak saját megfelelő működésükért, továbbá a társadalmi és gazdasági folyamatokért. Vallaeys (2014) kiemeli, hogy mindennek azért van realitása, mert az egyetemek nem elszigetelt intézmények, hanem olyan szereplők, amelyek az oktatási, kutatási tevékenységükkel, szolgáltatásaikkal és együttműködéseikkel hatással vannak a környezetükre az alábbiak szerint:

- Oktatással: a vállalkozások által alkalmazott humán erőforrásának minősége.
- Kutatással: a vállalkozások és a társadalom által hasznosítható kutatásokat és kutatási eredmények mértéke.
- Társadalmi, gazdasági együttműködéseikkel: vállalati és társadalmi szféra problémáinak megoldásában való részvétel.
- Működésükkel: a felsőoktatási intézmény érintettjei számára való megfelelés.
- Szolgáltatásaikkal: a felsőoktatási intézmény partnerei és érintettjei számára való megfelelés.

Az egyetemi-vállalati kapcsolatok fajtái és előnyei

A következőkben az egyetemi-vállalati kapcsolatra fókuszálva összegyűjtöm a kapcsolódások lehetséges fajtáit és azok előnyeit. Ennek keretében összefoglalóan mutatom be, hogy az egyes vállalati szereplőkkel milyen kapcsolatokat alakíthatnak ki az egyetemek (Inzelt 2004; European Commission 2013; Reisinger et al. 2015; Rechnitzer et al. 2016).

A lehetséges kapcsolódási fajták első értelmezési szempontja az *egyének közötti* kapcsolatok. Ez alatt azt érthetjük, hogy mind a vállalkozás, mind pedig az egyetem részéről

bizonyos személyek között jön létre az együttműködés vagy interakció. Ez a következő formákban valósul meg:

- Megbeszélések: előre egyeztetett időpontban vagy ad hoc jelleggel
- Vállalati szakemberek előadásai az egyetemeken
- Oktatók előadásai a vállalatoknál
- Hallgatók részvétele a vállalat működésében: szakmai gyakorlat, duális képzés
- Közös kutatási, fejlesztési tevékenység, közös szellemi tulajdon
- Közös kiadványok, publikációk

Az egyének szintjén értelmezett együttműködések nagy számban, alulról szerveződő módon, sokszor észrevétlenül vannak jelen az érintett szervezeteknél. Sok esetben az intézményi szintű együttműködések alapjai lehetnek.

A következő értelmezési szint *egyének és intézmények* között jön létre. Ez alatt azt értjük, hogy az egyik szervezet intézményi szinten vesz részt az együttműködésben, míg a másik félt egy személy képviseli. Ebben az esetben a következő lehetséges kapcsolatok jöhetnek létre:

- Egyetemi oktatók alkalmazása szakértőként vagy meghatározott projektekre a vállalatoknál
- Vállalati munkatársak alkalmazása az egyetemeken
- Vállalati munkatársak továbbképzése az egyetemeken
- Közös kutatási és fejlesztési tevékenység, közös szellemi tulajdon
- Közös kiadványok, publikációk
- Közös kurzusok indítása: BSc, MSc, PhD szinteken
- Ösztöndíjak, díjak kiválasztott hallgatók számára
- Diplomamunkák írásának bírálata
- Bizottságokban való részvétel: záróvizsga bizottság, TDK bizottság, egyéb versenyek bíráló bizottságában való részvétel

Ennél a szintnél már nagyobb horderejű együttműködési fajtákról beszélünk. Megjelenik a tőke és az emberi erőforrás szükségessége. Előnye viszont, hogy az együttműködések elvárt pozitív eredménye nem csak az egyének szintjén érezhető.

Az egyetemi-vállalati kapcsolatokat a legmagasabb szinten, az *intézményi szinten* értelmezzük, amikor az együttműködés a két szervezet vezetése között jön létre. Ennek lehetőségei a következők:

- Egyetemi berendezésekhez, helységekhez való hozzáférés biztosítása
- Vállalati berendezésekhez, helységekhez való hozzáférés biztosítása
- Közös szervezeti egységek létrehozása és fenntartása
- Közös infrastruktúra-fejlesztés
- Vállalati beruházások az egyetemi kutatóhelyeken
- Kutatási szerződések intézmény szintjén
- Közös kutatási projektek
- Szabadalmak megvásárlása
- Life-long-learning feltételeinek kiépítése és fenntartása egyetem és vállalat között
- Egyetemi programok finanszírozásához való hozzájárulás
- Egyetemi szervezetek működéséhez való hozzájárulás
- Hallgatói csoportok támogatása
- Együttműködési megállapodás megkötése adott tématerületeken
- Közös marketing felületek: web alapú felületek, kiadványok, rendezvények...stb.

Az intézményi szintű együttműködések elvárt pozitív eredményei a szervezet egészére hatnak. Látható, hogy megjelenik az infrastruktúra, mint az együttműködés tárgya, illetve eszköze.

A fenti bemutatásból leszűrhető, hogy a felsorolt együttműködési fajták több szinten értelmezhetők és különböző mértékben hatnak az együttműködő felekre. A kapcsolódási fajták bemutatása után, a következő listában látható, hogy melyek az egyes együttműködési tevékenységek érezhető előnyei a vállalatok, az egyetemen dolgozók és a hallgatók szemszögéből (Reisinger et al. 2015).

Érezhető előnyök az *együttműködő vállalat szemszögéből*:

- új tudás a szervezetben
- az egyetemi kínálat befolyásolása: olyan diplomákat kaphatnak a végzettek, melyek a tudás mellé kapcsolati tőkét is adnak
- közös konferenciák
- hallgatók gyakorlaton történő foglalkoztatása: potenciális munkaerő
- speciális egyetemi berendezésekhez való hozzáférés
- munkatársak bevonása oktatásba
- presztízs
- társadalmi kapcsolatok fejlesztése

Érezhető előnyök az *egyetemen dolgozók (oktatók, kutatók) szemszögéből*:

- szakmai, gyakorlati tapasztalatok
- költségmegtakarítás, nőnek a saját bevételek: állami finanszírozási teher csökkenhet
- a gazdaság elvárásai megismerésre kerülnek
- hallgatóknak szakmai gyakorlati helyek biztosítása, duális képzés
- közös projektek
- közös konferenciák
- speciális vállalati berendezésekhez való hozzáférés
- képzési színvonal nő
- presztízs mind az intézmények, mind az akadémiai szféra számára
- kutatási eredmények tudományos elismertségén túl szakmai megbecsültség is

Érezhető előnyök a *hallgatók szemszögéből*:

- szakmai, gyakorlati tapasztalatok
- duális képzés
- piaci mechanizmusok megismerése
- piaci kutatásokban való részvétel
- elméleti tudás gyakorlatba való átültetése
- speciális vállalati berendezésekhez való hozzáférés
- vállalati szakemberekkel való találkozás
- szakmai és soft skill kompetenciák fejlesztése

Vállalkozásfejlesztési tevékenységet végző intézmények között, az oktatási intézmények limitáltan tudnak bekapcsolódni a pénzügyi eszközöket nyújtó tevékenységekbe. Tevékenységükből adódóan, immateriális eszközökhöz kötődő tevékenységek terén viszont kiemelt szerepük lehet.

A vállalati kapcsolatok szerkezete

Felmerülhet a kérdés, hogy Magyarországon milyen sajátosságokat kell figyelembe venni, amikor az egyetem és a vállalati szektor hatékony interakcióinak jellemzőit szeretnénk megvizsgálni. A témakörben készült felmérések alapján a tudásalapú gazdaság kialakításában az egyetem-vállalati kapcsolatok korlátozottan vesznek részt (Inzelt 2004). Megjegyzendő azonban, hogy a tudásalapú gazdaságnak is vannak területi dimenziói. A Magyarországon

kialakuló, tudásalapú gazdaság nem ugyanolyan jellegű, mint a nyugat-európai országokban. Létezik olyan Európa szintű mérés is, ami Magyarországot az innovációt imitáló országok csoportjába sorolja (Capello 2014). Emellett szóló érv, hogy a magyar gazdaságra – különösen a vidéki területeken – inkább a termelő tevékenység jellemző.

A fejlesztések sok esetben más székhelyen, országban történnek. Ez nem azt jelenti, hogy itt nincs tudás alapú gazdaság. Ezeket a speciális jellemzőket azonban figyelembe kell venni magyar nemzetgazdaságban alakuló egyetemi-vállalati együttműködések vizsgálatánál. Egy felsőoktatási intézmény nem kizárólag az új tudás szolgáltatásában tud hasznos szerepet betölteni, hanem meg tudja találni azokat a piaci réseket, alternatív tevékenységeket, amelyekben meglévő szolgáltatásokat tud nyújtani a vállalati környezet egyedi igényeit kielégítve.

Vállalati-egyetemi kapcsolatok vizsgálata hallgatói bevonás alkalmazásával

Módszertan

A fent említett jelenséget támogató tevékenységként értelmezhetjük a következő kutatást, ami egy Győr és Pécs város együttműködésében megvalósított adatgyűjtési folyamat. 2016 áprilisában alkalom nyílt arra, hogy egy vállalkozói adatbázis bővítésében vegyünk részt (Szerb–Rideg 2016). Ennek keretében egy 2015-ben kiértékelésre került, 856 vállalkozóból álló országos kutatási mintát sikerült kibővíteni egy 987 elemszámú mintára.

- A vállalkozások a hazai piacról;
- az őket érintő együttműködésekről;
- a nemzetköziesedés kérdéséről;
- a humán erőforrás kérdéséről;
- a termelésről;
- a termékről;
- a marketingről;
- az online jelenlétről;
- a belső döntéshozatalukról
- és a stratégiájukról adták meg rendelkezésre bocsátható információikat és véleményüket.

Ezek információk kiegészültek egy pénzügyi adatokat tartalmazó bázissal, aminek első része mérleg és eredmény kimutatásokat, második része pedig létszámadatokat tartalmaz. A vizsgálat során kérdőíves lekérdezés elsősorban döntési mechanizmusokra, nyilvános adatokra és folyamatokra irányult.

A közel 15%-os mintanövelés főként annak köszönhető, hogy egyetemi-vállalati együttműködés keretében közel 400 hallgatót szólítottunk meg és kértünk fel arra, hogy a 45 perces kérdőív kitöltésében kérdezőbiztosként közreműködjenek. A networking hatás előnyeit realizálva 117 érdeklődő hallgatóból, mintegy 93 hallgató vett részt eredményesen az egyetemi kutatásban. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a hallgatói bevonás a vállalkozáskutatás területén egy sikeres adatgyűjtési módszernek bizonyult.

A célcsoport az MKKV szektor volt. Ezek alapján a vállalkozások kiválasztásánál a következő bekerülési kritériumoknak kellett eleget tenni:

- A működésben, irányításban aktívan résztvevő tulajdonosokkal együtt számított állományi létszám minimum 2 fő, de preferáltan minimum 5 fő
- Foglalkoztatottak létszáma maximum 250 fő
- Minimum 2 lezárt üzleti év
- Vállalkozás válaszadó képviselője 2–19 fő foglalkoztatott esetében a kitöltő legyen a vállalkozás egyik vezetője, irányítója, preferáltan a legfőbb vezetője, aki tulajdoni részarányal is rendelkezik, preferált a többségi/legnagyobb tulajdonos. 20 fő foglalkoztatott felett a felső vezetésben résztvevő személy, aki a stratégiai

döntéshozatalban is részt vesz, bár preferált, de nem kizáró ok, ha tulajdonosi részesedése nincsen a cégben.

Az alábbiakban azokat a kutatási eredményeket gyűjti össze a tanulmány, amelyek az egyetemi-vállalati együttműködések szempontjából inputokat adhatnak a további elemzésekhez.

Főbb eredmények

A vállalati mintában a hallgatói bevonással történő lekérdezés eredményeképp sokkal nagyobb arányban szerepelnek a Győr és ahhoz kötött vállalkozások. Míg a 2015-re elért minta elenyésző hányada 3,8%-a kötődött Győr-Moson-Sopron megyéhez, a 2016-ra kialakult mintában a cégek 8,6%-a győri székhelyű vagy Győr vonzáskörzetében helyezkedik el. Ha az értékesítés területeit vizsgáljuk, akkor ez az arány még nagyobb. Az értékesítések földrajzi területeinek vizsgálatánál a győri kötődésű cégek sokkal nagyobb arányban képviselik a budapesti piacot értékesítési területként, mint a minta átlaga. Emellett elmondható, hogy a cégek piaci helyzetének értékelésénél a győri kötődésű cégek inkább hazai piacon versenyeznek. Annak ellenére, hogy határhoz közeli térséget vizsgálunk, az itt elért vállalatok válaszainál nem figyelhető meg, hogy nemzetközi versenyben erőteljesebben jelen lennének, mint a minta átlaga.

Az együttműködés pilléreinek vizsgálatánál a győri lekérdezésben résztvevő cégeknél ugyanazok a trendek figyelhetőek meg, mint a minta többi tagjánál. Tehát ennek a csoportnak az eredményei is alátámasztják azt, hogy az együttműködések területén a lemaradás még mindig jelentős a fejlett országokhoz képest. A nemzetköziesedés területén ugyanez a trend figyelhető meg. A külföldi vevők száma, az export értékesítések aránya, az idegen nyelven beszélő kollégák száma nem adott kiemelkedő értéket a győri lekérdezés esetében. Földrajzi pozíció tekintetében viszont nagy arányban értékelték „kiváló” kategóriába az elhelyezkedésüket.

Felsőoktatási intézményekkel való együttműködés területén a válaszokban megjelennek a felsőoktatási intézményeket támogató tevékenységek. Ennek a témakörnek az értékelésénél megfigyelhető a továbbképzés és az együttműködés alacsony szintje. Ebből arra lehet következtetni, hogy a vállalatoknál ez egy olyan terület, ami további fejlődésüket szolgálhatja.

Összefoglalás

Ahogy azt a vállalkozásfejlesztés értelmezésében felsoroltam, az oktatási és felsőoktatási intézmények a vállalkozásfejlesztés alanyai lehetnek. Ez a törekvés megjelenik a felsőoktatási intézmények stratégiájában is. Az oktatás a vállalatok makro környezetében jelenik meg. A gazdasági, politikai, infrastrukturális és társadalmi adottságok fontos kulcseszközei a helyi felsőoktatási intézmények. Az oktatási intézményeket tudás-transzfer szervezeteknek nevezzük. Alapvető szerepük a humán erőforrás mindenkori képzésében, illetve a gazdaságban hasznosítható új tudás megalkotásában és áramoltatásában van. Ehhez adhatnak fontos inputot az aktív vállalati-egyetemi kapcsolatok.

A gyakorlati felmérés eredménye alátámasztja, hogy a tudásalapú gazdaság kialakításában az egyetemi-vállalati kapcsolatok korlátozottan vesznek részt. A tanulmány egy olyan kutatás eredményeit mutatta be, amely ezt a jelenséget vizsgálja. A kutatási eredmények egy 2015-ben összegzésre és kiértékelésre kerülő adatbázist egészítettek ki. Elmondható, hogy a győri lekérdezés terén is megfigyelhetőek a 2015-ben megfogalmazott főbb következtetések: a továbbképzések, a nemzetköziesedés és az együttműködések alacsony szintje a vállalatoknál. Ezek olyan területek lehetnek, melyeknek fejlesztése további fejlődéshez vezethet mind vállalati, mind pedig területi szinten.

Irodalom

- Ágazati Stratégia (2015): Fokozatváltás a felsőoktatásban. <http://www.kormany.hu/download/d/90/30000/fels%C5%91oktat%C3%A1si%20konc%20epci%C3%B3.pdf> Letöltve: 2015.12.01.
- Audretsch, D. B., Keilbach, M. (2004) Entrepreneurship, capital and economic performance. *Discussion Papers on Entrepreneurship, Economic Growth and Public Policy*. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/19946/1/2004-01.pdf> Letöltve: 2015. 09. 10.
- Bajmócy Z. (2005) „Vállalkozó Egyetem” vállalkozásfejlesztési szemszögből. In: Buzás N. (szerk.) *Tudásmenedzsment és tudásalapú gazdaságfejlesztés*. JATEPress, Szeged. 312–327. o.
- Bajmócy Z. (2011) *Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe*. JATEPress, Szeged.
- Baumol, W. (1990) Entrepreneurship: productive, unproductive, and destructive, *Journal of Political Economy*, 5. pp. 893–921.
- Capello, R. (2014) *The territorial dimension of the knowledge economy in Europe: which innovation policies in an era of austerity?* 61st NARSC Conference, RSAI Fellow Speech. 2014. november 12.
- Chikán, A. (2002) *Vállalatelméleti szöveggyűjtemény*. Aula, Budapest
- EC [European Commission] (2013) *Vállalkozás 2020. Cselekvési terv*.
- Etzkowitz, H., Leydesdorff, L. (1996) The Triple Helix of University - Industry - Government Relations: A Laboratory for Knowledge Based Economic Development. *EASST Review*, 1. pp. 11–19.
- Etzkowitz, H., Leydesdorff, L. (2000) The dynamics of innovation: from Nation Systems and „Mode 2” to a Triple Helix of university - industry - government relations. *Research Policy*, 2. pp. 109–123.
- Fekete D. (2014) Gazdaságfejlesztés az ingolstadti járműipari központban. *Tér és Társadalom*, 2. 176–187. o.
- Fekete D. (2015a) Délnémet járműipari központok: Sindelfingen és Neckarsulm. In: Fekete D. (szerk.) *Nyugat- és kelet-közép-európai járműipari térségek működési modelljei*. Universitas-Győr, Győr. 19–31. o.
- Fekete D. (2015b) The operational characteristics of European automotive industry centers. In: Fekete D. (ed.) *New Regional Economic Development Methods of European Automotive Industry Centers*. Universitas-Győr, Győr. pp. 7–21.
- Fischer, M. M., Nijkamp P. (2009) Entrepreneurship and regional development. In: Capello R., Nijkamp P. (eds.) *Handbook of regional growth and development theories*. Edward Elgar, Northampton. pp. 182–197.
- Inzelt A. (2004) Az egyetemek és a vállalkozások kapcsolata az átmenet idején. *Közgazdasági szemle*, szept. 870–890. o.
- Kállay L., Imreh Sz. (2004) *A kis- és középvállalkozás fejlesztés gazdaságtana*. Aula Kiadó, Budapest
- Knight, F. H. (1971) *Risk, uncertainty and profit*. Sentry Press, New York
- Mezei K. (2009) *Az egyetem szerepe a regionális gazdaságfejlesztésben*. Doktori értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs
- Milgrom, P., Roberts, J. (2005) *Közgazdaságtan, szervezetelmélet és vállalatirányítás*. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest
- Murphy, P. J., Jianwen, L., Welsch H. P. (2006) A conceptual history of entrepreneurial thought. *Journal of Management History*, 1. pp. 12–35.
- Peng, M. W. (2001) How entrepreneurs create wealth in transition economies. *Academy of Management Executive*, 15. pp. 95–110.
- Perkmann M., Walsh, K. (2008) *Engaging the scholar: three types of academic consulting and their impact on universities and industry*.

- <https://spiral.imperial.ac.uk/bitstream/10044/1/15623/2/Perkmann%202008%20Engaging%20the%20Scholar.pdf> Letöltve: 2016. 05. 11.
- Rechnitzer J., Kecskés P. (2015) The 'Model of Győr': Triple Helix interactions and their impact on economic development. In: Dameri, R. P., Beltrametti L. (eds.) *Proceedings of the 10th European Conference on Innovation and Entrepreneurship*. University of Genova, Italy. pp. 787–803.
- Rechnitzer J., Kecskés P., Reisinger A. (2016) A Győri Modell – Az egyetem, az ipar és a város együttműködési dimenziói. In: Lengyel I., Nagy B. (szerk.) *Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraparosodása*. JATEPress, Szeged. 225–239. o
- Rechnitzer J., Smahó M. (2011) *Területi politika*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Reisinger A., Kecskés P., Czákó K. (2015) Gazdaságfejlesztő szervezetek Győrben. In: *Győr Megyei Jogú Város gazdaság és innováció-fejlesztési tevékenységeit megalapozó tanulmányok és koncepciók elkészítése*. Kutatási jelentés. MRTT, Győr. 310–425. o
- Román Z. (2009) A vállalkozás mérése és magyarországi helyzete. *Statisztikai szemle*, 6. 575–593. o.
- Shane, S., Venkataraman, S. (2001) Entrepreneurship as a field of research: a response to Zahra and Dess, Singh, and Erikson. *Academy of Management Review*, 1. pp. 13–16.
- Szirmai V. (1988) „Csinált” városok. Magvető Kiadó, Budapest
- Vallaes, F. (2014) University Social Responsibility: a mature and responsible definition. In: *Higher Education in the World 3*. Palgrave Macmillan. pp. 88–96.
- Weber, M. (1930) *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. George Allen & Unwin Ltd., London